

Drones, Artificial Intelligence and the Redefinition of the Battlefield:

Lessons from the 12-Day War for Iran's Security

Masoumeh Falahati¹

PhD Graduate in International Relations, Department of International Relations, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Article type: Research paper Received: December 28, 2025 Revised: February 21, 2026 Accepted: March 23, 2026 Published: March 28, 2026 Keywords: Drones, Artificial Intelligence, Hybrid Warfare, 12-Day War, Offensive Neorealism, Iran's Security.	The 12-day war in June 2025 between Israel and Iran, characterized by the extensive use of offensive drones, artificial intelligence (AI) in autonomous weapon guidance, and cyber operations, redefined the battlefield and posed fundamental challenges to Iran's national security. Relying on the theory of offensive neorealism, which emphasizes the maximization of military power in an anarchic international system, this research addresses the question of how emerging technologies such as drones and AI have transformed the regional balance of power and threaten Iran's security. The main hypothesis, based on the offensive neorealist principle of prioritizing power over security, posits that Israel's asymmetric utilization of AI-centric drones and hybrid operations has consolidated its hegemonic superiority, compelling Iran to undertake a strategic defensive review—unless Iran accelerates the indigenization of these technologies to restore the balance of deterrence. The research method is qualitative with a descriptive-analytical approach. Findings indicate that Israel's AI-guided drones executed over 70% of precision strikes, disrupting part of Iran's cyber infrastructure, while Iran's weakness in layered AI defense exacerbated its vulnerability. This development offers key lessons for Iran: immediate investment in swarm drones and defensive AI, integration of cyber-air capabilities into its deterrence doctrine, and regional cooperation with Russia and China for technology transfer. Ultimately, without redefining the battlefield based on offensive neorealism, Iran's security will be weakened against future hybrid threats. Redefining the battlefield based on the logic of offensive neorealism is not merely an option, but a necessity for survival and the restoration of regional power capabilities.
QR Code	

Introduction:

The rapid evolution of artificial intelligence (AI), autonomous drones, cyber warfare, and intelligent command systems has fundamentally transformed the nature of modern warfare. Contemporary conflicts are no longer confined to conventional military engagements; instead, they increasingly integrate cyber operations, electronic warfare, psychological campaigns, and AI-driven autonomous systems into a unified hybrid battlefield. The twelve-day war between Israel and Iran in June 2025 represents one of the most significant examples of this transformation. During this conflict, Israel extensively employed AI-assisted drones, cyberattacks, intelligence superiority, and integrated information operations, demonstrating a

new model of warfare in which algorithmic superiority became as important as conventional military capabilities.

The conflict highlighted that future regional power competition will increasingly depend on technological innovation rather than merely the quantity of military assets. The extensive use of AI-enabled target recognition, autonomous decision support, precision-guided drone operations, and cyber disruption challenged traditional concepts of deterrence and exposed new vulnerabilities within national security systems.

For Iran, the war represented a strategic turning point. While conventional missile deterrence remained an important component of national defense, the conflict revealed significant challenges in cyber resilience, AI-enabled defense systems, layered air defense, and integrated command-and-control capabilities. Consequently, understanding this conflict through an appropriate theoretical framework becomes essential for explaining both Israel's technological superiority and Iran's future security requirements.

This research therefore analyzes the transformation of the battlefield through the perspective of Offensive Neorealism, arguing that emerging military technologies have become essential instruments for maximizing relative power under conditions of international anarchy.

For Iran, the war represented a strategic turning point. While conventional missile deterrence remained an important component of national defense, the conflict revealed significant challenges in cyber resilience, AI-enabled defense systems, layered air defense, and integrated command-and-control capabilities. Consequently, understanding this conflict through an appropriate theoretical framework becomes essential for explaining both Israel's technological superiority and Iran's future security requirements.

This research therefore analyzes the transformation of the battlefield through the perspective of Offensive Neorealism, arguing that emerging military technologies have become essential instruments for maximizing relative power under conditions of international anarchy.

Research Question:

This study seeks to answer the following central research question:

How have artificial intelligence, autonomous drones, cyber warfare, and hybrid military operations transformed the regional balance of power during the 2025 twelve-day Iran–Israel war, and what strategic implications do these developments have for Iran's national security within the framework of Offensive Neorealism?

To address this question, the research also examines several subsidiary issues, including:

How AI-enhanced military technologies altered the operational characteristics of the battlefield;

Why Israel achieved significant technological superiority during the conflict;

How cyber operations and information warfare complemented conventional military actions;

What strategic lessons Iran should draw for redesigning its future defense doctrine.

Research Hypothesis:

The principal hypothesis argues that Israel's asymmetric exploitation of AI-enabled drones, cyber warfare capabilities, intelligence superiority, and integrated hybrid operations significantly strengthened its regional technological and military dominance. Within the logic of Offensive Neorealism, such technological superiority represents an effort to maximize relative power rather than merely ensure national security.

Accordingly, unless Iran rapidly accelerates the indigenous development of artificial intelligence, autonomous drone technologies, cyber defense capabilities, integrated command-

and-control systems, and network-centric warfare, the existing technological gap will gradually undermine Iran's deterrence capability and increase its vulnerability in future regional conflicts. The study further hypothesizes that future deterrence will increasingly depend upon technological integration rather than quantitative military expansion. States capable of combining AI, cyber operations, intelligence systems, and autonomous weapons into an integrated operational ecosystem will enjoy substantial strategic advantages over competitors relying primarily on conventional military assets.

Methodology:

This research employs a qualitative descriptive-analytical methodology based on document analysis and a case study of the June 2025 twelve-day Iran–Israel war.

Primary data were collected through scientific articles, strategic reports, governmental publications, think-tank analyses, and international media sources addressing AI warfare, drone operations, cyber conflict, and regional security. Content analysis was conducted using a combined deductive-inductive approach.

The theoretical foundation of the study is John Mearsheimer's Offensive Neorealism. According to this perspective, the international system is fundamentally anarchic; states cannot rely on external guarantees for their survival and therefore continuously seek to maximize their relative power. Emerging military technologies—including AI, autonomous drones, cyber capabilities, and electronic warfare—are interpreted not merely as technical innovations but as structural instruments that enhance relative power within regional and international security competition.

The analytical framework applies core concepts of Offensive Neorealism, including:

- International anarchy;
- Relative power maximization;
- Self-help behavior;
- Regional hegemonic competition;
- Offensive military innovation.

The empirical findings are subsequently interpreted through these theoretical concepts to explain both Israeli behavior during the conflict and Iran's strategic response.

Results and Discussion:

The findings demonstrate that the twelve-day war constituted one of the first large-scale demonstrations of AI-centered hybrid warfare in the Middle East.

Israel successfully integrated AI-assisted drones, cyber operations, intelligence gathering, electronic warfare, and information campaigns into a unified operational architecture. Rather than relying solely on superior military hardware, Israeli forces benefited from algorithmic

decision-making, rapid intelligence processing, autonomous target identification, and network-centric coordination.

The research indicates that AI substantially reduced operational decision time while increasing targeting precision. Cyber operations simultaneously disrupted portions of Iran's critical

infrastructure and complicated defensive coordination. Information warfare and psychological operations further amplified military effects by influencing public perception and strategic communication.

From the perspective of Offensive Neorealism, these developments illustrate how technological innovation has become an essential instrument for maximizing relative power under conditions of regional competition.

The study also identifies several strategic weaknesses within Iran's defense posture, including limited integration between cyber defense and conventional military systems, insufficient AI-enabled command-and-control capabilities, inadequate layered protection against small autonomous drones, and the absence of a comprehensive AI-centered defense ecosystem.

The analysis suggests that future military competition will increasingly reward states capable of integrating artificial intelligence, cyber capabilities, intelligence networks, autonomous weapons, and electronic warfare into unified operational systems rather than simply expanding conventional arsenals.

Consequently, the conflict demonstrates that future deterrence requires multidimensional capabilities encompassing physical, cyber, informational, and cognitive domains simultaneously.

Conclusion:

The twelve-day war fundamentally redefined the concept of modern warfare by demonstrating that artificial intelligence, autonomous drones, cyber warfare, and hybrid operations have become decisive determinants of military effectiveness and regional power competition.

Within the framework of Offensive Neorealism, Israel's technological superiority represents a rational strategy for maximizing relative power and preserving regional dominance in an anarchic international system. The conflict further confirms that emerging technologies reduce the cost of offensive action while increasing operational precision, thereby intensifying strategic competition among regional powers.

For Iran, the study concludes that maintaining effective deterrence requires a comprehensive transformation of national defense strategy. Future security cannot rely exclusively on conventional missile capabilities; instead, it demands substantial investment in indigenous

Artificial intelligence, autonomous drone technologies, integrated cyber defense, electronic warfare, network-centric command systems, and resilient digital infrastructure.

Ultimately, the research concludes that redefining the battlefield through AI-enabled military capabilities is no longer an optional modernization project but a strategic necessity. States that fail to adapt to this technological transformation risk losing both military effectiveness and strategic influence in future regional conflicts.

پهپادها، هوش مصنوعی و بازتعریف میدان نبرد؛

درس‌هایی از جنگ ۱۲ روزه برای امنیت ایران

معصومه فلاحتی

دانش آموخته دکتری روابط بین الملل، گروه روابط بین الملل، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
نوع مقاله: مقاله پژوهشی جنگ ۱۲ روزه ژوئن ۲۰۲۵، میان اسرائیل و ایران با بهره‌گیری گسترده از پهپادهای تهاجمی، هوش مصنوعی (AI) در هدایت خودکار تسلیحات و عملیات سایبری، بازتعریف میدان نبرد را رقم زد و چالش‌های بنیادینی برای امنیت ملی ایران ایجاد کرد. این پژوهش با تکیه بر نظریه نئورئالیسم تهاجمی که بر حداکثرسازی قدرت نظامی در نظام آنارشیک بین‌المللی تأکید دارد به بررسی این پرسش می‌پردازد که چگونه فناوری‌های نوظهور مانند پهپادها و AI، تعادل قدرت منطقه‌ای را دگرگون کرده است و امنیت ایران را تهدید می‌کنند؟ فرضیه اصلی بر پایه اصل نئورئالیسم تهاجمی مبنی بر اولویت قدرت بر امنیت، بیان می‌دارد که بهره‌برداری نامتوازن اسرائیل از پهپادهای AI محور و عملیات هیبریدی، برتری هژمونیک آن را تثبیت کرده و ایران را به بازنگری استراتژیک دفاعی وا می‌دارد، مگر آن که ایران با تسریع در بومی‌سازی این فناوری‌ها، توازن بازدارندگی را بازسازی کند. روش پژوهش از نوع کیفی با رویکردی توصیفی-تحلیلی می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد که پهپادهای AI-guided اسرائیل بیش از ۷۰٪ حملات دقیق را اجرا کردند که منجر به اختلال بخشی از زیرساخت‌های سایبری ایران شد در حالی که ضعف ایران در دفاع لایه‌ای AI، آسیب‌پذیری را تشدید کرد. این تحول، درس‌های کلیدی برای ایران ارائه می‌دهد که سرمایه‌گذاری فوری در Swar drones و AI دفاعی، ادغام سایبر-هوایی در دکترین بازدارندگی و همکاری‌های منطقه‌ای با روسیه و چین برای انتقال فناوری را انجام دهد. در نهایت، بدون بازتعریف میدان نبرد بر پایه نئورئالیسم تهاجمی، امنیت ایران در برابر تهدیدات هیبریدی آینده تضعیف خواهد شد. بازتعریف میدان نبرد بر پایه منطق نئورئالیسم تهاجمی، نه یک گزینه که ضرورتی برای بقا و بازسازی توان قدرت منطقه‌ای است.	
	تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۷ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۲/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۱/۰۳ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۱/۰۸ صص: ۱-۲۵ واژگان کلیدی: پهپادها، هوش مصنوعی، جنگ هیبریدی، جنگ ۱۲ روزه، نئورئالیسم تهاجمی، امنیت ایران
QR Code	

مقدمه:

دهه سوم قرن و بیست و یکم، شاهد تغییری بنیادین در ماهیت منازعات بین الملل است، تغییری که در آن مرزهای سنتی میان جنگ و صلح، میدان نبرد و پشت جبهه و سرباز و شهروند در حال محو شدن است. ظهور و ادغام فناوری های نوظهوری همچون پهپادهای پیشرفته، سامانه های هوش مصنوعی (AI) و جنگ سایبری، نه تنها ابزارهای نبرد بلکه خود منطق راهبردی و معادلات بازدارندگی را دگرگون ساخته اند. جنگ ۱۲ روزه میان ایران و اسرائیل در ژوئن ۲۰۲۵ به مثابه یک آزمایشگاه زنده و نقطه عطفی راهبردی، تمامی این تحولات را در مقیاسی واقعی و با پیامدهایی ملموس برای امنیت ملی ایران به نمایش گذاشت. این نبرد کوتاه اما شدید، فراتر از یک درگیری متعارف، صحنه رقابت و آزمون دو الگوی متمایز از قدرت بود، از یک سو اسرائیل با بهره گیری نامتوازن و پیش دستانه از برتری فناورانه خود در حوزه های هوایی، سایبری و اطلاعاتی و از سوی دیگر، ایران با تکیه بر بازدارندگی موشکی و تلاش برای بکارگیری نامتقارن ابزارهای دیجیتال و جنگ ترکیبی.

بررسی ابعاد این جنگ نشان می دهد که پیروزی تاکتیکی لزوماً به معنای تحقق اهداف راهبردی نیست. درحالی که گزارش ها از موفقیت های اولیه اسرائیل در ایجاد برتری هوایی و اجرای حملات دقیق با هماهنگی قابل توجه حوزه های سایبری، الکترونیک و اطلاعات حکایت می کنند، (Saab and White, 2025:3) این تهاجم به گفته برخی تحلیلگران به تقویت غیرمنتظره انسجام داخلی ایران و حتی ارتقاء جایگاه راهبردی آن انجامید. با این حال، یک واقعیت غیرقابل انکار برای امنیت ایران آشکار شد: محوریت فناوری های نوین در تعیین نتیجه درگیری های آتی. اسرائیل در این جنگ، جنگ ترکیبی را به معنای واقعی کلمه عملیاتی کرد و نشان داد که چگونه می توان عملیات روانی پیشرفته، جنگ سایبری و جنگ رسانه ای را با حملات سینتیک (فیزیکی) ادغام نمود. در این الگو، هوش مصنوعی به عنوان یک “تسهیل گر کلیدی” عمل می کند که توانایی تحلیل داده ها برای هدف یابی، تولید انبوه محتوای تاثیرگذار برای عملیات روانی و هدایت نبرد در حوزه سایبر را به شدت افزایش می دهد. (خبرگزاری تسنیم، ۱۴۰۴)

در بعد سایبری، این جنگ صحنه رویارویی دو رویکرد متمایز بود. اسرائیل با اجرای حملاتی متمرکز و مخرب علیه نهادهای مالی و اقتصادی ایران (مانند حمله به بانک سپه و صرافی ارز دیجیتال نوبیتکس) نشان داد که می توان از فضای مجازی برای وارد آوردن خسارات اقتصادی ملموس و تضعیف زیرساخت های حیاتی بهره برد. (Sexton, 2025:7) در مقابل، ایران نیز راهبرد سایبری خود را از حملات پراکنده به سوی کمپین های هماهنگ تر سوق داد و با استفاده از ابزارهایی مانند حمله فیشینگ گسترده، نفوذ به دوربین های مدار بسته برای کسب اطلاع از صحنه نبرد و ایجاد اختلال در پلتفرم های ارتباطی، تلاش کرد تا هزینه جنگ را برای حریف افزایش دهد. (Khorrami, 2025:12) با این حال، شکاف فنی و ناموزونی در توانمندی ها مشهود بود. یک مقام ارشد سایبری اسرائیل با هشدار نسبت به آینده، اعلام کرد که جهان

به سوی نخستین جنگ مبتنی بر سایبر پیش می رود، جنگی که در آن یک کشور می تواند صرفاً از طریق فضای مجازی هدف حمله قرار گیرد و سامانه های حیاتی آن با یک محاصره دیجیتال فلج شوند. (یورونیوز، ۲۰۲۵) این هشدار به وضوح نشان دهنده عرصه جدیدی از تهدید است که ایران ناگزیر از تقویت تاب آوری خود در برابر آن است.

پیامدهای این تحولات برای امنیت ملی ایران ژرف و چندبعدی است. نخست، بازتعریف مفهوم بازدارندگی؛ جنگ ۱۲ روزه اثبات کرد که بازدارندگی موشکی هرچند حیاتی، اما به تنهایی کافی نیست. بازدارندگی در عصر جدید باید در حوزه های سایبری، شناختی و اطلاعاتی نیز برقرار شود. تحلیل اندیشکده الاهرام مصر از این جنگ، بر ضرورت مدرنیزه کردن ارتش های ملی در عصر برتری

تکنولوژیک و هوش مصنوعی و اهمیت پیامدهای تهاجمی و موشک‌های بالستیک تاکید کرد. (الوقت، ۱۴۰۴) دوم، آسیب پذیری زیرساخت‌های حیاتی و جامعه غیرنظامی؛ تمرکز فزاینده بر جنگ نامتقارن سایبری نشان می‌دهد که هدف قرار دادن زیرساخت‌های نسبتاً نرم تر اقتصادی، خدماتی و اجتماعی (در مقابل اهداف سخت نظامی) می‌تواند اثرات روانی و اقتصادی گسترده‌ای داشته باشد. سوم، اهمیت حاکمیت اطلاعاتی و ایمنی شناختی؛ هجمه گسترده عملیات روانی مبتنی بر هوش مصنوعی که در جنگ اخیر علیه جامعه ایران به کار گرفته شد، لزوم تقویت سواد رسانه‌ای، تولید محتوای متقابل و دفاع از فضای ادراکی ملی را به یک اولویت امنیتی تبدیل کرده است.

بهره برداری نامتوازن اسرائیل از ترکیب پهپادهای AI محور، عملیات سایبری پیشرفته و جنگ ترکیبی، یک برتری هژمونیک فناورانه ایجاد کرده که توازن بازدارندگی منطقه‌ای را به چالش کشیده است و ایران را ناگزیر به یک بازنگری عمیق و شتابان در راهبرد دفاعی خود می‌کند. این بازنگری، محوریت را باید بر تسریع در بومی سازی، یکپارچه سازی و ارتقای تهاجمی فناوری‌های نوظهور به ویژه در حوزه‌های سایبری، هوش مصنوعی رزمی، پهپادی و جنگ الکترونیک، قرار دهد تا بتواند توازن بازدارندگی را در همه ساحت‌های نوین نبرد بازسازی نماید.

پیشینه پژوهش

بررسی ادبیات موجود نشان می‌دهد که موضوع جنگ‌های مبتنی بر هوش مصنوعی و پهپادها در سال‌های اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. با این حال، بیشتر آثار موجود یا به تحلیل کلی فناوری‌های نوین پرداخته‌اند یا بر ابعاد حقوقی و اخلاقی آن متمرکز شده‌اند و کمتر پژوهشی به طور خاص به تحلیل راهبردی جنگ ۱۲ روزه از منظر نئورئالیسم تهاجمی و پیامدهای آن برای امنیت ایران پرداخته است. در این جا برخی از آثار در این حوزه بررسی می‌شود:

حسن زهی (۱۴۰۴) در مقاله جنگ ایران و اسرائیل در سایه هوش مصنوعی، به کاربرت‌های هوش مصنوعی در جنگ ۱۲ روزه شامل سامانه‌های هدف‌گیری پیشرفته (گاسپل و لاوندِر) و پهپادهای خودمختار پرداخته است و این مقاله بیشتر بر توصیف فناوری‌ها متمرکز است. پیرانی شیخی و همکاران (۱۴۰۴) در مقاله بررسی و شناسایی ابعاد تاثیرگذار علم و فناوری نوظهور و شالوده شکن در جنگ‌های آینده با نگرشی بر جنگ تحمیلی ۱۲ روزه اسرائیل بر ایران، به بررسی فناوری‌های نوظهور (هوش مصنوعی، عملیات سایبری، پهپادهای گروهی، موشک‌های دقیق و هایپرسونیک) در جنگ ۱۲ روزه پرداخته است. این مقاله بیشتر رویکردی توصیفی - فنی دارد. یاداو (۲۰۲۵) در مقاله میدان نبرد نامرئی: عملیات اطلاعاتی در جنگ ۱۲ روزه اسرائیل و ایران، به عملیات اطلاعاتی و جنگ روایتی در جنگ ۱۲ روزه پرداخته

است و نشان داده است که اسرائیل و ایران هر دو به طور همزمان در عرصه اطلاعاتی و نظامی درگیر بوده‌اند. کوهن (۲۰۲۵) در مقاله ایران و منطق جنگ‌های محدود، به تحلیل جنگ محدود اسرائیل علیه ایران پرداخته و استدلال کرده است که این عملیات با وجود محدودیت هایش در مقایسه با گزینه‌های جایگزین موفق بوده است. ملایی (۱۴۰۴) در مقاله زیرساخت‌های هوش مصنوعی

اسرائیل در خدمت جنگ، بیان می دارد که هوش مصنوعی در شناسایی آسیب پذیری های زیرساختی و نفوذ به سامانه های دیجیتال ایران مورد استفاده قرار گرفته است و اسرائیل با بهره گیری از الگوریتم های پیشرفته، عملیات سایبری پیشرفته ای را نیز قبل از حمله نظامی به کشورمان اجرا کرده است. میرزا ابراهیم تهرانی و جلالی فراهانی (۲۰۲۵) در مقاله تحلیل تکنولوژیکی جنگ ترکیبی ۱۲ روزه آمریکا و رژیم صهیونیستی علیه جمهوری اسلامی ایران: از استراتژی تا ساختار عملیاتی، بیان می دارند که این جنگ ترکیبی، ترکیبی پیچیده از ابزارهای نظامی و غیرنظامی، حوزه های فیزیکی و مجازی و همچنین ابزارهای سخت افزاری و نرم افزاری را نشان داد و نشان داد که مرز بین جنگ سنتی و درگیری مبتنی بر فناوری به طور فزاینده ای محو شده است. منظور (۱۴۰۴) در مقاله تحلیل راهبردی جنگ تحمیلی ۱۲ روزه: رویکرد واقع گرایی ساختاری و ژئواکونومیک، تلاش دارد ابعاد ژئوپلیتیکی و اقتصادی این رخداد را واکاوی کرده و پیامدهای آن را برای امنیت ملی ایران توضیح دهد. نویسنده تاکید می کند که بدون پیوند میان بازدارندگی سخت و نرم و بدون اصلاحات داخلی به ویژه در حوزه اقتصادی و اجتماعی، امکان عبور موفق از بحران های مشابه فراهم نخواهد شد.

چارچوب نظری

بخش چارچوب نظری، مقاله را بر مبنای نئورئالیسم تهاجمی به مثابه لنز اصلی فهم برهم کنش پهپادهای هوش مصنوعی محور، عملیات هیبریدی و بازتعریف میدان نبرد در جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل صورت بندی می کند. در این چارچوب، بهره برداری نامتوازن اسرائیل از فناوری های نوین نظامی نه یک استثناء رفتاری، بلکه پیامد منطقی ساختار آنارشیک نظام بین الملل و منطق حداکثرسازی قدرت نسبی در خاورمیانه تلقی می شود. به این ترتیب، جایگاه جنگ ۱۲ روزه در قالب تداوم رقابت هژمونیک و نه یک بحران مقطعی، بازخوانی شده است و استدلال می شود که ایران برای پرهیز از فرسایش بازدارندگی، ناگزیر به بازطراحی استراتژی دفاعی و شتاب در بومی سازی پهپادهای AI محور است.

نئورئالیسم تهاجمی جان میرشایمر بر پنج فرض زیربنایی استوار است. آنارشی نظام بین الملل، برخورداری همه دولت های بزرگ از توانمندی های تهاجمی، عدم قطعیت نسبت به نیت سایر بازیگران، بقا به عنوان هدف غایی و عقلانیت دولت ها به مثابه کنشگران واحد. (Steinsson, 2014:2) از منظر این چارچوب، چون هیچ مرجع عالی فراملی وجود ندارد که امنیت را تضمین کند، دولت ها برای تضمین بقا به سمت حداکثرسازی قدرت نسبی گرایش می یابند و در صورت امکان در پی کسب هژمونی منطقه ای برمی آیند. برخلاف رئالیسم تدافعی که هدف را حفظ امنیت کافی می داند، میرشایمر استدلال می کند که ساختار آنارشیک، دولت ها را به رفتاری تهاجمی سوق می دهد و آن ها را تشویق می کند تا از هر فرصت ساختاری برای کسب برتری نظامی بهره برداری کنند. (هرسنی، ۱۳۸۹) هرچند نئورئالیسم تدافعی والتز و نئورئالیسم تهاجمی از حیث مفروضات ساختاری (آنارشی، دولت محوری و عقلانیت) مشترک اند، اما در سطح نتایج رفتاری به دو تصویر متمایز از سیاست قدرت می رسند. (نوروزی، ۱۳۹۳) نئورئالیسم تدافعی، گسترش بیش از حد نفوذ و قدرت را هزینه زا و تحریک کننده "ائتلاف های موازنه گر" می داند، در حالی که نئورئالیسم تهاجمی بر این باور است که دولت ها تا آستانه هژمونی پیش می روند، زیرا تنها در این وضعیت است که می توانند ریسک تهدیدات وجودی را به حداقل برسانند. در زمینه خاورمیانه، این تمایز نظری به ویژه در تحلیل رفتار اسرائیل معنادار می شود، جایی که برخی پژوهشگران نشان داده اند تل آویو، برنامه هسته ای ایران را تهدید وجودی تلقی کرده و برای حفظ انحصار هسته ای و برتری نظامی خود، راهبردی تهاجمی اتخاذ نموده است. (هراتی، ۱۴۰۱)

ادبیات رئالیستی درباره خاورمیانه بر این نکته تاکید دارد که این منطقه نمونه‌ای از آنا‌رشی هابزی است، محیطی که در آن فقدان نهادهای امنیتی موثر، شکنندگی دولت‌ها، وابستگی به انرژی و پراکندگی هویتی بر شدت دور باطل ناامنی می‌افزاید. در چنین ساختاری، رقابت برای هژمونی منطقه‌ای به ویژه میان قدرت‌های میانه‌مانند ایران، اسرائیل، ترکیه و عربستان، ماهیتی ساختاری یافته و فناوری‌های نوین نظامی به ابزارهای مهم برتری‌سازی تبدیل شده‌اند. نئورئالیسم تهاجمی، فناوری نظامی را نه صرفاً ابزار تکنیکال، بلکه بخشی از ظرفیت‌های ساختاری قدرت می‌داند که موازنه‌های منطقه‌ای را دگرگون می‌سازد. براین اساس، پهنادهای مجهز به هوش مصنوعی با ترکیب قابلیت‌شناسایی، حمله دقیق، خودمختاری و هزینه پایین به ابزاری ایده‌آل برای حداکثرسازی قدرت نسبی تبدیل می‌شوند، زیرا اجازه می‌دهند بدون مخاطره جدی انسانی، توان تهاجمی و بازدارندگی ارتقاء یابد. (Dhingar, 2025:8) تحلیل‌های رئالیستی نشان می‌دهد که دولت‌ها در فقدان رژیم‌های حقوقی موثر بر تسلیحات خودکار به سمت بهره‌گیری هرچه تهاجمی‌تر از این فناوری‌ها حرکت می‌کنند، چرا که هیچ محدودیت ساختاری الزام‌آوری برای مهار آن‌ها وجود ندارد.

با این چارچوب، جنگ ۱۲ روزه را می‌توان صحنه‌ای از رقابت تهاجمی برای کسب یا حفظ برتری قدرت نسبی تفسیر کرد. استفاده تهاجمی اسرائیل از ترکیب پهنادهای AI محور، عملیات سایبری و جنگ اطلاعاتی، نمونه‌ای از بهره‌گیری از فناوری به عنوان ابزاری برای تحمیل هزینه به حریف و تغییر موازنه قدرت به نفع خود است. از منظر نئورئالیسم تهاجمی، این اقدام نه صرفاً یک پاسخ تدافعی، بلکه بخشی از یک راهبرد کلان برای حفظ برتری هژمونیک در منطقه از طریق ایجاد رعب و انفعال در رقیب است. جنگ ۱۲ روزه در این چارچوب به عنوان کنش تهاجمی برای بازآرایی موازنه قدرت و تنبیه پیش‌دستانه علیه زیرساخت‌های دفاعی و علمی ایران تفسیر می‌شود، نه صرفاً پاسخ به یک تهدید مقطعی. اسرائیل با تکیه بر حمایت ساختاری ایالات متحده و برتری تکنولوژیک در پی تثبیت نوعی هژمونی امنیتی در خاورمیانه است. در این چارچوب، استفاده از ابزارهای نوین نه اقدامی استثنایی، بلکه امتداد منطقی تلاش برای بازداشتن ایران از دستیابی به توان برابر و جلوگیری از تغییر توازن قوا به زیان اسرائیل است. از منظر نئورئالیسم تهاجمی، ایران به عنوان یک قدرت منطقه‌ای در حال افزایش ظرفیت در معرض تلاش قدرت هژمونیک اسرائیل، برای مهار و محدودسازی قرار دارد و هرگونه تأخیر در ارتقای فناوری‌های نظامی به معنای پذیرش موقعیت فرودست در موازنه قوا است. مواجهه

ایران با این تهدید فناورانه جدید، صرفاً یک چالش عملیاتی نیست، بلکه یک چالش راهبردی هستی‌شناسانه در چارچوب رقابت برای بقا و قدرت است. بنابراین، پاسخ ایران نمی‌تواند منفعلانه یا صرفاً تدافعی باشد. ایران ناگزیر است در یک بازنگری استراتژیک به حداکثرسازی توانمندی‌های نسبی خود در همین عرصه‌های نوین (پهناد، سایبر، هوش مصنوعی) روی آورد. این امر مستلزم سرمایه‌گذاری تهاجمی در بومی‌سازی، نوآوری و ادغام این فناوری‌ها در دل‌دکترین نظامی و امنیتی کشور است تا از تبدیل شدن شکاف فناورانه به یک شکاف راهبردی مرگبار جلوگیری شود. ایران برای خروج از این وضعیت ناگزیر است با شتاب بخشیدن به بومی‌سازی هوش مصنوعی در حوزه پهنادها، پدافند هوایی و سامانه‌های فرماندهی و کنترل، شکاف قدرت نسبی را کاهش دهد، در غیر این صورت، ساختار آنا‌رشیک منطقه‌ای، ایران را در موقعیت دائمی دفاع واکنشی نگاه خواهد داشت.

روش پژوهش

نوشتار حاضر از نظر هدف، بنیادی- کاربردی و از نظر ماهیت و روش، کیفی با رویکرد توصیفی- تحلیلی است که با تکیه بر مطالعه موردی جنگ ۱۲ روزه ژوئن ۲۰۲۵ انجام شده است. انتخاب این روش به این دلیل است که این نوشتار در پی فهم چگونگی و چرایی تاثیر فناوری های نوین بر موازنه قدرت منطقه ای در یک بازه زمانی مشخص است و نه آزمون آماری فرضیه ها. جامعه آماری، کلیه گزارش های تحلیلی، مقالات علمی و پوشش های رسانه ای معتبر مرتبط با جنگ ۱۲ روزه است. داده ها از طریق مطالعه اسنادی و جستجوی نظام مند در پایگاه های داده معتبر و وب سایت های مراکز مطالعاتی گردآوری شده است. معیار انتخاب منابع، اعتبار نهادی، تاریخ انتشار و ارتباط مستقیم با محورهای پژوهش (پهپاد، هوش مصنوعی، جنگ سایبری و بازدارندگی) بوده است.

برای تحلیل داده ها از تحلیل محتوای کیفی قیاسی- استقرایی استفاده شده است. بدین معنا که ابتدا مفاهیم کلیدی نظریه نئورئالیسم تهاجمی مانند آنارشی، حداکثر سازی قدرت نسبی، رفتار خصمانه و خودیاری به عنوان مقوله های نظری از پیش تعیین شده (قیاسی) در نظر گرفته شدند. سپس داده های گردآوری شده مطالعه و قطعات مرتبط با هر مقوله، کدگذاری و دسته بندی شدند. در مرحله بعد، مقوله های جدید و نوظهور مانند شکاف الگوریتمیک و آسیب پذیری شناختی که از دل داده ها استخراج شدند (استقرایی) به چارچوب تحلیلی افزوده شدند. در نهایت، یافته ها در قالب سه محور اصلی (منطق تهاجمی، آزمایشگاه AI و پیامدهای عملیاتی) صورت بندی و با ارجاع به داده ها مستند شدند.

منطق تهاجمی در عمل؛ آزمون هژمونی و تحدید بازدارندگی

براساس مفروضات نئورئالیسم تهاجمی، دولت ها در محیط آنارشیک برای بقا ناگزیر به حداکثرسازی قدرت نسبی خود هستند. جنگ ۱۲ روزه صحنه ای عینی برای آزمون این مدعا بود. در این بخش نشان داده می شود که چگونه رفتار تهاجمی اسرائیل (مصادق رفتار فرصت طلبانه برای تغییر موازنه) و پاسخ متقابل ایران (مصادق خودیاری در غیاب مرجع فرادولتی)، دقیقاً منطبق با پیش بینی های نظریه میرشایمر است.

حمله هوایی گسترده اسرائیل به خاک ایران، فارغ از توجیهات اعلام شده، تلاشی برای آزمون مستقیم اصل بازدارندگی ایران و تحمیل هزینه امنیتی به آن بود. این اقدام، نمونه ای بارز از رفتار تجدیدنظر طلبانه است که در آن یک قدرت منطقه ای می کوشد با حرکت تهاجمی، موازنه را به نفع خود تغییر دهد و هژمونی خود را تحکیم بخشد. هدف، نه فقط پاسخ به یک عملیات، بلکه ارسال این پیام راهبردی بود که قادر و مایل است قواعد بازی امنیتی را حتی در قلب قلمرو رقیب بازنویسی کند. عملیات تهاجمی اسرائیل علیه ایران، ترکیبی از یورش انبوه پهپادها، جنگنده های پنهانکار، خرابکاری مخفیانه و جنگ سایبری بود. (Jensen, 2025:5) در این عملیات، صدها پهپاد کوچک و کم هزینه عمدتاً از نوع FPV و برخی سامانه های بال ثابت با سطح مقطع راداری پایین بر فراز ایران به پرواز درآمدند و شبکه های هشدار اولیه را اشباع کردند در حالی که موج اصلی حملات با موشک های دوربرد و جنگنده های F-35 دنبال شد. (Frankel and Mednick, 2025:9)

پاسخ نظامی گسترده و بی سابقه ایران (شامل شلیک صدها موشک و پهپاد به سرزمین های اشغالی)، عینیت بخش اصل خودیاری در نظام آنارشیک بود. (Johnson and Thayer, 2016:45) در غیاب یک نهاد بین المللی ناظر و متعادل کننده، ایران ناگزیر بود

با توسل به قدرت سخت خود، امنیت و اعتبار بازدارندگی خویش را مستقیماً و بدون واسطه احیا کند. این پاسخ، نمایشی از ترجیح دادن اقدام تهاجمی متقابل بر انفعال بود که برای جلوگیری از تضعیف بیشتر قدرت نسبی در منطقه، اجتناب ناپذیر می نمود. ایران در حملات پیشین مانند وعده صادق نشان داده بود که قدرت پهبادی را به عنوان سلاح نامتقارن به کار می گیرد، در آن حملات، حدود ۱۷۰ پهباد و ده ها موشک کروز و بالستیک به سمت اسرائیل شلیک شد و بخش عمده این پهبادها از نوع شاهد-۱۳۶ و شاهد-۱۳۱ بودند. (رضائی، ۱۴۰۴) این تجربیات، هرچند به جنگ ۱۲ روزه به صورت مستقیم متصل نبود، اما نشان داد که ایران از قبل وارد منطق نبرد پهبادی شده است و تلاش دارد با اشباع سامانه های دفاعی اسرائیل، بخشی از شکاف قدرت هوایی را جبران کند، با این حال، در جنگ ۱۲ روزه، برتری الگوریتمیک و شبکه ای اسرائیل اجازه نداد این الگو به سطح بازدارندگی پایدار ارتقاء یابد.

جنگ ۱۲ روزه به مثابه آزمایشگاه جهانی نبرد AI محور

نئورئالیسم تهاجمی، فناوری را نه یک متغیر مستقل، بلکه به عنوان بخشی از ظرفیت ساختاری قدرت در نظر می گیرد که ابزارهای جدیدی برای حداکثرسازی قدرت فراهم می آورد. در این بخش، نشان داده خواهد شد که چگونه پهبادهای AI-محور و جنگ سایبری، با کاهش هزینه اقدام تهاجمی، انگیزه های ذاتی دولت ها برای آزمون مرزهای امنیتی رقیب را تشدید کرده اند و این دقیقاً همان چرخه رقابت تسلیحاتی است که نظریه از آن سخن می گوید.

اسرائیل پیش از جنگ ۱۲ روزه در جنگ غزه از سامانه های AI مانند حبسوره/گاسپل و لاوندر برای هدف گیری خودکار استفاده کرده بود، سامانه هایی که با پایگاه های داده وسیع، افراد، ساختمان ها و زیرساخت های حماس را در مقیاسی انبوه شناسایی و برای حمله پیشنهاد می کردند. در جنگ ۱۲ روزه، همین معماری الگوریتمیک این بار در سطحی راهبردی تر برای انتخاب اهداف در ایران به کار رفت. در یک پژوهش، درباره نقش هوش مصنوعی در دقت پهبادی در نبرد اسرائیل- حماس، استدلال می شود که میدان های اخیر در غزه به نوعی آزمایشگاه برای آزمودن سامانه های AI محور اسرائیل تبدیل شدند و سپس این تجربیات به سطح تقابل با ایران تعمیم یافته است. (Okoli and Emegha, 2025:15)

AI از طریق پردازش حجم عظیم داده های ماهواره ای، سیگنالی و شبکه های اجتماعی، آگاهی موقعیتی یکپارچه ای ایجاد می کند که به تصمیم گیری سریع و حملات دقیق پهبادی منجر می شود، اما این دقت، لزوماً به کاهش تلفات غیرنظامی نمی انجامد و پرسش های اخلاقی و حقوقی جدی ایجاد می کند. (Dhingar, 2025) جنگ ۱۲ روزه مرحله جدیدی از منازعه چندبعدی، بلندمدت و پیچیده است که در آن مرز میان جنگ سخت و جنگ نرم کمرنگ شده و عملیات پهبادی AI محور، جنگ سایبری، نبرد روایتی و فشار دیپلماتیک به صورت هم افزا عمل می کنند و آتش بس به معنای پایان درگیری نیست، بلکه صرفاً جابجایی آن از سطح شوک سخت به سطح فرسایش ترکیبی است، وضعیتی که با منطق نئورئالیسم تهاجمی، یعنی تداوم رقابت قدرتی تا آستانه هژمونی کاملاً همخوان است. (زارع ایوکی، ۱۴۰۴)

این جنگ، عرصه ظهور فناوری هایی بود که ذاتاً با منطق نئورئالیسم تهاجمی همسو هستند، آن ها هزینه تغییر موازنه قدرت را کاهش و انگیزه اقدام تهاجمی را افزایش می دهند. گزارش های میدانی حاکی از نبرد گسترده در عرصه الکترونیک برای مختل کردن سامانه های ناوبری و ارتباطی پهپادها و موشک ها بود. این بعد نامرئی درگیری، مصداق کامل رقابت امنیتی دائمی است که میرشایمر از آن سخن می گوید. در این عرصه، دولت ها حتی در زمان صلح ظاهری نیز در حال آزمون، نفوذ و تضعیف زیرساخت های حیاتی یکدیگر هستند تا در لحظه بحران، برتری تاکتیکی داشته باشند. جنگ سایبری موازی نیز به عنوان ابزاری برای حداکثرسازی قدرت با هزینه ای پایین، نقشی کلیدی ایفا می کند.

پیامدهای عملیاتی برای بازطراحی دکترین دفاعی ایران

مصادیق یاد شده از جنگ ۱۲ روزه نشان می دهد که برتری اسرائیل صرفاً در سخت افزار پهپادی خلاصه نمی شود، بلکه در معماری شبکه ای و الگوریتمی است که حسگرها، سامانه های AI، پهپادها و جنگنده ها را در یک زنجیره واحد و پرسرعت گرد می آورد. (میرمحمدصادقی، ۲۰۲۵)، برای ایران، این تجربه به معنای ضرورت گذر از مرحله تولید پهپاد به مرحله ادغام آن در یک اکوسیستم هوشمند (فرماندهی، کنترل، ارتباطات، کامپیوتر، اطلاعات، نظارت و شناسایی) است، اکوسیستمی که بدون آن، حتی انبوهی از پهپادهای انتحاری و شناسایی نمی تواند شکاف بازدارندگی را به طور پایدار پر کند. (Ejazi and Ahmadyan, 2025)

نتایج این جنگ، موید پیش بینی نئورئالیسم تهاجمی درباره ذاتی بودن منازعه در نظام بین الملل است و چند پیامد کلیدی برای امنیت ایران دارد:

گذار از بازدارندگی ایستا به پویا: بازدارندگی مبتنی بر تهدید به انتقام به بازدارندگی پویا و تعاملی تبدیل شد. ثابت شد که بازدارندگی یک وضعیت نیست، بلکه یک فرآیند مداوم است که باید در هر حادثه با اقدام متقابل به روز و تایید شود. غفلت از این امر به معنای از دست رفتن اعتبار و افزایش ریسک تهاجمات آتی است. اهمیت حیاتی برتری اطلاعاتی و شناختی: جنگ نشان داد که سلطه در حوزه شناختی به اندازه سلطه در میدان نبرد مهم است. عملیات روانی گسترده دو طرف برای شکل دهی به روایت جنگ در افکار عمومی جهانی و داخلی، بخشی جدایی ناپذیر از نبرد برای حداکثرسازی نفوذ و تضعیف اراده سیاسی رقیب بود.

شکندگی موازنه و تشدید دور رقابت: در کوتاه مدت، این درگیری یک موازنه وحشت جدید و شکننده را مبتنی بر توانمندی های تهاجمی مستقیم دو طرف ایجاد کرد. اما از منظر نئورئالیسم تهاجمی، این وضعیت پایدار نیست. هر دو طرف، با محاسبات عقلانی، انگیزه قوی برای سرمایه گذاری بیشتر در فناوری های نوین (پهپادهای نسل بعد، سامانه های ضدپهپاد لیزری، جنگ سایبری پیشرفته) دارند تا در دور بعدی رقابت، نقطه قوت جدیدی کسب کنند. این امر، چرخه معیوب رقابت تسلیحاتی را در منطقه تشدید خواهد کرد.

الگوی رفتاری آتی، تهاجم کنترل شده و انکار معقول: الگوی به کار گرفته شده در این جنگ (تهاجم محدود اما مستقیم به قلمرو طرف دیگر، به دنبال آن پذیرش آتش بس بدون توسل به جنگ تمام عرض) ممکن است به یک الگوی رفتاری تثبیت شده تبدیل شود. این الگو منطبق با مفهوم انکار معقول در تاکتیک های هیبریدی است و به دولت ها اجازه می دهد در چارچوب رقابت امنیتی، بدون ورود به جنگ گسترده، مرتباً بر حریف فشار بیاورند.

بنابراین، ایران برای کاهش آسیب پذیری در برابر حملات مشابه، ناگزیر است چند محور را هم زمان دنبال کند، توسعه سامانه های هوش مصنوعی بومی برای هشدار زودهنگام و مدیریت میدان نبرد، تقویت پدافند هوایی چندلایه در برابر پهپادهای کوچک و کم ارتفاع، مقاوم سازی شبکه فرماندهی و کنترل در برابر حملات سایبری و طراحی دکترین پاسخ متقارن- نامتقارن مبتنی بر پهپادهای هوشمند. در غیر این صورت، همان گونه که برخی تحلیل ها هشدار داده اند، منازعه ایران و اسرائیل پس از جنگ ۱۲ روزه نه به سمت خاتمه بلکه به سمت نهادینه شدن یک جنگ سرد هوشمند حرکت خواهد کرد که در آن، هر موج نوآوری در حوزه AI و پهپاد، بلافاصله به ابزار فشار طرف مقابل تبدیل می شود.

پیامدهای راهبردی و الزامات سیاسی برای ایران

جنگ ۱۲ روزه تنها یک نبرد نظامی نبود، بلکه یک آزمون راهبردی تمام عیار برای جمهوری اسلامی ایران محسوب می شود. این رویداد، صرف نظر از روایت پیروزی یا شکست، پیام های روشن و الزامات سیاسی عمیقی را برای ایران به همراه داشته است که نادیده گرفتن آن ها هزینه های امنیتی جبران ناپذیری در پی خواهد داشت. این جنگ، چند واقعیت ژئوپلیتیک و راهبردی بنیادین را به ایران و منطقه یادآوری کرد. جنگ نشان داد که بازدارندگی مبتنی بر حجم انبوه موشک ها و پهپادها، اگرچه ضروری اما ناکافی است و این جنگ

شکاف فناورانه و نیاز مبرم به ارتقای کیفیت، دقت، نفوذپذیری و جنگ الکترونیک را عیان ساخت. این جنگ اولین رویارویی مستقیم ایران و اسرائیل بود و ثابت کرد چنین درگیری ای برای هر دو طرف بسیار پرهزینه است. این واقعیت، یک بازدارندگی دوطرفه ایجاد

کرده است. (اکبری، ۱۴۰۴) از یک سو، ایران توانایی و عزم خود برای پاسخ مستقیم و گسترده به حمله به خاکش را نشان داد. از سوی دیگر، آسیب پذیری زیرساخت های حیاتی و هزینه های سنگین چنین جنگی، ایران را نیز وادار به محاسبه دقیق تر می کند.

برتری نامتوازن اسرائیل در تلفیق پهپادهای AI محور با عملیات هیبریدی، ضرورت گذار فوری ایران به دکترین دفاعی شبکه محور و هوشمند را برجسته ساخت. اسرائیل در این جنگ نشان داد که موفقیت در نبردهای مدرن نه در تعداد پلتفرم ها، بلکه در آگاهی موقعیتی یکپارچه نهفته است، جایی که داده های پهپادها، ماهواره ها، حسگرهای زمینی و شبکه های اجتماعی در سامانه هایی مانند ماتسپن با الگوریتم های AI تلفیق شده و چرخه مشاهده، جهت یابی، تصمیم و اقدام دشمن را فشرده می کند. (میرمحمدصادقی، ۲۰۲۵) پیام راهبردی برای ایران آن است که ایران باید از دفاع واکنشی به دفاع پیش بینی کننده گذر کند، جایی که AI نه تنها تهدید را شناسایی، بلکه الگوهای عملیاتی دشمن را پیش بینی نماید.

ترکیب پهپادهایی که قبل از جنگ توسط موساد مستقر شده بود، حملات سایبری بر شبکه برق پدافندی و ترورهای هدفمند، مرز جنگ و صلح را محو کرد و این الگو بازدارندگی ایران را فرسود. (Valantin, 2025:11) علیرغم آن که برخی منابع در ایران، عملیات وعده صادق ۲ را پاسخی نامتقارن با ۱۷۰ پهپاد و موشک می دانند که بخشی از سامانه های دفاعی اسرائیل را اشباع کرد، (رضائی، ۱۴۰۴) اما جنگ ۱۲ روزه نشان داد چنین پاسخ هایی بدون عمق سایبری - اطلاعاتی، به سرعت خنثی می شوند. پیام راهبردی برای ایران در این زمینه آن است که هیبریدی سازی دفاعی ایران ضروری است، یعنی ادغام پهپادها با سایبر، جنگ الکترونیک و عملیات اطلاعاتی برای ایجاد ابهام هزینه ای برای اسرائیل. علاوه بر دوگانگی بازدارندگی در عرصه نظامی و امنیتی در عرصه منطقه ای و بین المللی، این جنگ به طور قطعی نشان داد که تفکیک اسرائیل از آمریکا غیرممکن است و ورود مستقیم هواپیماهای آمریکایی به نبرد، این واقعیت را تثبیت کرد که هرگونه درگیری با اسرائیل به طور بالقوه مقابله با آمریکا را در پی خواهد داشت. (گنجی، ۱۴۰۴) همچنین عملکرد محتاطانه روسیه و چین در حین جنگ، ماهیت معامله محور و نه ایدئولوژیک این اتحادها را برجسته کرد که ایران باید دریابد که در لحظه بحران نمی تواند به حمایت نظامی قطعی این قدرت ها تکیه کند. در پرتو این پیام ها، ایران با مجموعه ای از انتخاب های دشوار و الزامات سیاستی روبروست. الزام ایران در عرصه امنیت ملی و دفاعی، بازتعریف بازدارندگی و حرکت از مدل مبتنی بر حجم آتش به مدل بازدارندگی هوشمند یکپارچه است که در آن برتری اطلاعاتی، جنگ سایبری تهاجمی - دفاعی و دقت تسلیحات محور است. این امر مستلزم سرمایه گذاری بالا در پژوهش و توسعه بومی در حوزه های فناوری های نوین است. الزام به توسعه اکوسیستم C4ISR بومی مبتنی بر AI وجود دارد. ایران پتانسیل شبکه سازی را دارد، (David, 2025:14) اما جنگ ۱۲ روزه ضعف ادغام را آشکار کرد. بنابراین ایجاد مرکز فرماندهی یکپارچه AI با تمرکز بر پردازش بلادرنگ داده های چندمنبعی، توسعه الگوریتم های یادگیری عمیق بومی و اتصال پهپادها به شبکه ماهواره ای لازم است. اشباع رادارهای ایران توسط صدها پهپاد FPV، ضرورت لایه های جدید پدافندی را نشان می دهد، سامانه هایی مانند رادارهای VHF/UHF برای کشف اهداف کوچک، حسگرهای اپتیکی شبکه محور و پهپادهای رهگیر خودکار که این امر نیز نیاز دارد تا بخشی از بودجه دفاعی به پدافند پهپادی با اولویت سامانه بومی و توسعه

لیزرهای پر قدرت برای انهدام FPV ها اختصاص یابد. (Alam, 2025:6) در نتیجه، اولویت دهی باید بر توسعه یا خرید سامانه های پدافندی با توان رهگیری بالا و ایجاد سپر دفاعی چندلایه برای مراکز حیاتی باشد به گونه ای که هزینه هرگونه حمله آینده را برای دشمن به شکل تصاعدی افزایش دهد.

از دیگر الزامات ایران در زمینه بازطراحی دکترین دفاعی هوشمند، مقاوم سازی سایبری و جنگ الکترونیک است. اختلال سایبری در شبکه برق و C2 ایران، آسیب پذیری را برجسته کرد که الزام ایران راه اندازی نیروی سایبر-الکترونیک مستقل با تمرکز بر شبکه های خودترمیمی، رمزنگاری کوانتومی بومی و اختلال گرهای پهپادی است. (Valantin, 2025) ادامه توسعه موشک های بالستیک و کروز با قابلیت نفوذپذیری بالاتر، پهپادهای پیشرفته و جنگ الکترونیک به عنوان ستون غیرقابل انکار بازدارندگی ایران است.

این جنگ اثبات کرد قوی ترین پایه امنیت ملی، اقتصاد مقاوم و رضایت عمومی است. بنابراین، در عرصه سیاست داخلی و اقتصادی، دولت نیازمند بازتوزیع منابع از سرمایه گذاری های منطقه ای پرهزینه به سمت بهبود معیشت، مهار تورم و اشتغال زایی داخلی است. شفاف سازی درباره نقاط ضعف آشکار شده در جنگ و نشان دادن عزم جدی برای رفع آن از دیگر الزامات می باشد. از دیگر الزامات سیاستی ایران در عرصه سیاست خارجی، طراحی دیپلماسی هسته ای فعال و واقع بینانه است. تسریع در برنامه هسته ای احتمال حمله مجدد را افزایش می دهد و یا بازگشت به مذاکره ممکن است با موضع ضعف همراه شود، راه سوم ممکن

است تعریف یک راهبرد خروج خلاقانه با کمک قدرت های بزرگ بی طرف باشد که در ازای محدودیت های شفاف، تضمین های امنیتی ملموس و رفع واقعی تحریم ها را به ارمغان آورد.

در جدول شماره ۱ در ذیل، پیامدهای راهبردی و الزامات سیاستی برای ایران پس از جنگ ۱۲ روزه در چندین حوزه بیان شده است:

جدول شماره ۱: پیامدهای راهبردی و الزامات سیاستی برای ایران پس از جنگ ۱۲ روزه

حوزه	پیامدهای راهبردی (واقعیت های جدید)	الزامات سیاستی
امنیت ملی و دفاعی	آشکار شدن شکاف فناوریانه در پدافند هوایی و جنگ الکترونیک	گذار از کمیت به کیفیت؛ سرمایه گذاری در هوش مصنوعی رزمی، جنگ الکترونیک، پدافند یکپارچه و سامانه نفوذپذیر
	آسیب پذیری زیرساختهای حیاتی و خسارت به بخشی از توان بزدارندگی	ترمیم و پخش زیرساخت های حیاتی برای کاهش آسیب پذیری در حملات آتی
	اثبات توان پاسخ مستقیم ایران (عملیات تلافی جویانه) ولی با هزینه بالا	توسعه توان سایبری تهاجمی - دفاعی برای ایجاد بازدارندگی در فضای مجازی
سیاست داخلی و مشروعیت	تقویت همبستگی ملی در برابر تهدید خارجی	الویت دهی به اقتصاد داخلی و رفاه عمومی برای مشروعیت پایدار
	ضرورت بازتعریف مشروعیت از طریق کارآمدی و پاسخگویی	گفتگوی ملی برای جلب مشارکت نخبگان در طرح ریزی پسا جنگ
دیپلماسی و منطقه ای	واکنش سرد متحدان سنتی (روسیه و چین) و نشان دادن شکنندگی اتحادهای غیرغربی	تنش زدایی انتخابی با کشورهای عربی خلیج فارس برای شکستن انزوای دیپلماتیک
	تشدید تنش با اسرائیل و آمریکا، ولی همچنین فرصت های تنش زدایی با برخی همسایگان عربی	بازتعریف استراتژی هسته ای با رویکردی عملگرایانه (چانه زنی برای تضمین های امنیتی در قالب محدودیتهای شفاف)

اجرای این الزامات، ایران را از موضع دفاعی به کشنر پیش دستانه تبدیل می کند، جایی که توازن بازدارندگی نه با تهدید اتمی، بلکه با الگوریتمیک نامتقارن بازسازی می شود. تاخیر در این گذار به معنای پذیرش فرودستی ساختاری در آنارشی خاورمیانه است. جنگ ۱۲ روزه نه پایان راه، بلکه آغاز فصل جدید و خطرناک تری در رقابت امنیتی ایران با اسرائیل و متحدان غربی آن است. پیام اصلی جنگ برای ایران این است که بقا در محیط بین المللی آنارشیک و خصومت آمیز کنونی، تنها با تکیه بر قدرت سخت سنتی ممکن نیست. موفقیت نیازمند ترکیب هوشمندانه ای از بازدارندگی متقاعد کننده نظامی، مشروعیت و انسجام داخلی سیاسی و اقتصادی و دیپلماسی خارجی عملگرا است. الزام سیاستی کلیدی، انجام بازنگری جسورانه در اولویت های ملی است. ایران در آستانه انتخابی سرنوشت ساز قرار دارد، تداوم مسیر کنونی، خطر انزوای بیشتر، فشار اقتصادی فزاینده و احتمال درگیری مجدد را در پی دارد، یا اتخاذ یک تعدیل راهبردی بزرگ که در آن امنیت ملی بر پایه اقتصاد و رفاه داخلی قوی بازتعریف شود و دیپلماسی

برای ایجاد فضای تنفسی به کار گرفته شود. انتخاب مسیر دوم، اگر چه دشوار و مستلزم انعطاف ایدئولوژیک است، اما ممکن است تنها راه تضمین بقای بلندمدت ایران در طوفان سهمگین منطقه ای پیش رو باشد. آینده نشان خواهد داد که آیا حکمرانی در ایران ظرفیت و خرد لازم برای این گذار دشوار را دارد یا خیر.

نتیجه گیری

جنگ ۱۲ روزه به مثابه یک پارادایم شکن راهبردی، فصل جدیدی در تاریخ پرتنش مناسبات ایران و اسرائیل گشود. حمله اسرائیل به خاک ایران، نمونه ای بارز از کنش تهاجمی برای بهبود موقعیت نسبی بود. این حمله تهاجمی پیش دستانه اسرائیل به خاک ایران در چارچوب نظریه نئورئالیسم تهاجمی، تلاشی برای آزمودن قدرت و اراده رقیب، تحمیل هزینه و در نهایت، تحکیم هژمونی منطقه ای از طریق ایجاد رعب و انفعال در طرف مقابل تفسیر می شود. اسرائیل با بهره گیری از یک پنجره فرصت فناورانه و اطلاعاتی، منطق بیشینه خواهی قدرت را در عمل به نمایش گذاشت. پاسخ بی سابقه و مستقیم ایران به این تهاجم، عینیت بخش اصل محوری خودیاری در نظام فاقد مرجعیت فرادولتی بود. ایران نشان داد که در غیاب یک ضمانت دهنده امنیت خارجی، حفظ اعتبار و بقا مستلزم اقدام متقابل تهاجمی و تحمیل هزینه متناسب به متجاوز است. این واکنش، انفعال را به عنوان یک گزینه راهبردی مردود دانست.

این جنگ همچنین اثبات کرد که فناوری های نوظهور مانند پهپادهای تهاجمی، جنگ سایبری و هوش مصنوعی، نه تنها از شدت رقابت نکاسته اند، بلکه آن را به عرصه های نامتقارن و کم هزینه تر گسترش داده اند. این فناوری ها با کاهش موانع اقدام تهاجمی، انگیزه های فرصت طلبی را تقویت کرده و یک چرخه جدید رقابت تسلیحاتی را در حوزه های سایبری و الکترونیکی دامن زده اند. بهره برداری نامتوازن اسرائیل از برتری فناورانه و عملیات هیبریدی، یک چالش هستی شناختی برای بازدارندگی سنتی ایران ایجاد کرد و لزوم یک بازنگری استراتژیک عمیق را اجتناب ناپذیر ساخت. جنگ، شکاف هایی حیاتی در پدافند هوایی یکپارچه، تاب آوری سایبری زیرساخت های حیاتی و برتری اطلاعاتی - شناختی ایران را آشکار کرد. این آسیب پذیری ها، نقطه ثقل فشار آینده رقبا خواهد بود.

در پرتو این آسیب پذیری ها، راهبرد امنیتی ایران نمی تواند بر الگوی گذشته تکیه کند. گذار از کمیت به کیفیت هوشمند در زرادخانه دفاعی، تثبیت برتری در جنگ سایبری و الکترونیک و سرمایه گذاری تهاجمی در بومی سازی فناوری های بحرانی، نه انتخابی که ضرورتی برای بقا است. جنگ ثابت کرد که بازدارندگی موشکی به تنهایی کافی نیست. بازدارندگی آینده باید چندبعدی باشد، بعد فیزیکی، بعد سایبری و بعد شناختی و سلطه بر روایت ها. غفلت از هر بعد به معنای ایجاد شکاف راهبردی است.

اگرچه نوشتار حاضر براساس رویدادهای جنگ ۱۲ روزه نگاشته شده است، اما تحولات بعدی نشان داد که این درگیری تنها آغاز یک روند صعودی در منازعه ایران و اسرائیل بود. وقوع جنگ ۴۰ روزه در فوریه و مارچ ۲۰۲۶، با ورود مستقیم نظامی آمریکا، ابعاد و پیچیدگی های پیش بینی شده در این پژوهش را به مراتب فراتر برد. در آن درگیری گسترده، اسرائیل و آمریکا با به کارگیری نسل پیشرفته تری از سامانه های هوش مصنوعی و عملیات پهپادی و سایبری، بیش از ۸۵٪ حملات دقیق را اجرا کردند و زیرساخت های حیاتی را با اختلال مواجه ساختند. ایران نیز با سامانه بومی فلق و پهپادهای شاهد-۲۳۸ توانست در هفته های پایانی جنگ ۴۰ روزه که منتهی به یک آتش بس شکننده شد، نرخ رهگیری را بهبود بخشد. این تجربه، ضمن تأیید بسیاری از یافته های پژوهش حاضر از جمله شکاف فناورانه، اهمیت پدافند هوشمند و آسیب پذیری سایبری، ضرورت بازنگری فوری و عملی در دکترین دفاعی

ایران را دو چندان کرد. با این حال، تحلیل دقیق ابعاد نظامی، سیاسی و دیپلماتیک جنگ ۴۰ روزه خود نیازمند پژوهش‌های مستقلی است.

در پرتو یافته‌های این پژوهش و تحولات بعدی، پیشنهاد‌های زیر برای پژوهش‌های آینده ارائه می‌شود:

- بررسی تطبیقی کارآمدی سامانه‌های پدافند هوشمند در جنگ ۱۲ روزه و ۴۰ روزه؛

- نقش جنگ سایبری در تغییر موازنه قدرت منطقه‌ای؛

- آینده پژوهی رقابت تسلیحاتی مبتنی بر هوش مصنوعی در غرب آسیا؛

- تحلیل رفتار متحدان منطقه‌ای و بین‌المللی ایران در بحران‌های نظامی؛

- طراحی الگوی بومی بازدارندگی هوشمند برای ایران.

جنگ ۱۲ روزه یک چرخش گاه تاریخی بود. این واقعه به ایران آموخت که در محیط بین‌المللی آنارشیستیک قرن بیست و یکم، امنیت هیچ گاه قطعی، دائمی یا ارزان به دست نمی‌آید. رقابت برای قدرت نسبی، شکلی پیچیده، چندبعدی و فناورانه به خود گرفته است. آینده امنیتی ایران در گرو انتخاب هوشمندانه میان دو مسیر است. مسیر اول، تمرکز صرف بر افزایش کمی توان موشکی و تعمیق رویکرد تقابلی در منطقه، بدون پرداخت هزینه‌های گزاف برای نوسازی کیفی، هوشمندسازی و تاب‌آوری داخلی. این مسیر، هرچند در کوتاه مدت آشناتر است، اما در میان مدت ایران را در برابر تکرار پذیرایی حملات مشابه با پیامدهای فزاینده، آسیب‌پذیرتر خواهد کرد. مسیر دوم، اجرای تعدیل راهبردی بزرگ است. پذیرش این اصل که برتری اطلاعاتی و فناورانه بر برتری عددی اولویت دارد. سرمایه‌گذاری کلان و متمرکز در هوش مصنوعی رزمی، جنگ الکترونیک نسل جدید، پدافند هوایی یکپارچه و توان سایبری تهاجمی باید در صدر برنامه ریزی دفاعی قرار گیرد. در عرصه داخلی،

بازتعریف امنیت ملی به مثابه تابعی از رفاه، مشروعیت و انسجام داخلی و در عرصه دیپلماتیک به کارگیری دیپلماسی عملگرا در راستای اجرای تعدیل راهبردی بزرگ خواهد بود.

بنابراین، با استناد به شواهد عینی و تحلیل نظری انجام شده، فرضیه پژوهش مبنی بر این که "بهره‌برداری نامتوازن اسرائیل از پهپادهای AI-محور، برتری هژمونیک آن را تثبیت کرده است و ایران را به بازنگری دفاعی و امنیتی وا می‌دارد" تأیید می‌شود. همچنین پاسخ به سوال پژوهش نشان داد که فناوری‌های نوظهور با کاهش هزینه اقدام تهاجمی و افزایش دقت، موازنه قدرت منطقه‌ای را به شدت به نفع دارندگان برتری الگوریتمیک دگرگون کرده‌اند.

جنگ ۱۲ روزه و به تبع آن جنگ ۴۰ روزه آینه‌ای در برابر چهره امنیت ایران گرفت. تصویری که هم نقاط قوت تاریخی و هم خطوط شکاف نگران‌کننده را به وضوح نشان داد. اکنون، آزمون بزرگ حکمرانی و خود راهبردی آن است که آیا ظرفیت و اراده لازم برای درس‌آموزی از این تجربیات و سرمایه‌گذاری هدفمند در پژوهش‌های کاربردی و فناوری‌های نوین وجود دارد یا خیر؟

انتخاب پیش رو، نه تنها تعیین کننده جایگاه آینده ایران در معادلات منطقه ای که در بنیادی ترین سطح، تعیین کننده قیمت بقا و امنیت برای نسل های آینده این سرزمین خواهد بود.

منابع:

- اکبری، مسعود (۱۴۰۴)، “۷ پیام روشن جنگ ۱۲ روزه”، مشرق نیوز، mashregnews.ir.
- الوقت (۱۴۰۴)، “۱۶ درس کلیدی/تحلیل استراتژیک اندیشکده الاهرام از جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل”، alwaght.net.
- پیرانی شیخی، فرشاد، یکدست، رضا، رضائی، امیرحسین (۱۴۰۴)، “بررسی و شناسایی ابعاد تاثیرگذار علم و فناوری نوظهور و شالوده شکن در جنگ های آینده با نگرشی بر جنگ تحمیلی ۱۲ روزه اسرائیل بر ایران”، دومین همایش ملی علوم و فناوری های نوظهور و شالوده شکن در حوزه دفاعی.
- حسن زهی، ناصر (۱۴۰۴)، “جنگ ایران و اسرائیل در سایه هوش مصنوعی”، پایگاه مقالات و مستندات علمی سیویلیکا، Civilika.com.
- خبرگزاری تسنیم (۱۴۰۴)، “هوش مصنوعی سلاح پنهان دشمن در جنگ ۱۲ روزه”، tasnimnews.com.
- رضائی، هادی (۱۴۰۴)، “پهپاد سلاح نامتقارن ایران در عملیات های وعده صادق”، خبرگزاری مهر، mehrnews.com.
- زارع ایوکی، یوسف رضا (۱۴۰۴)، “آینده پژوهی منازعه ایران و رژیم صهیونیستی پس از جنگ ۱۲ روزه: سناریوهای بازتولید بحران در نظم امنیتی غرب آسیا”، civilica.com.
- گنجی، عبدالله (۱۴۰۴)، “تنظیم نگرش ها پس از جنگ ۱۲ روزه”، جوان آنلاین، javanonline.ir.
- ملایی، اعظم (۱۴۰۴)، “زیرساخت های هوش مصنوعی اسرائیل در خدمت جنگ”، دیپلماسی ایرانی، کد: ۲۰۳۳۷۷۱، irdiplomacy.ir.
- منظور، داود (۱۴۰۴)، “تحلیل راهبردی جنگ تحمیلی ۱۲ روزه: رویکرد واقع گرایی ساختاری و ژئواکونومیک”، فصلنامه علمی راهبرد اقتصادی، دوره ۱۴، شماره ۲، (doi:10.22034/es.2025.533085.1874).
- میرمحمدصادقی، فرهاد (۲۰۲۵)، “درون واحد سایبری ارتش اسرائیل؛ ماتسپن چگونه در آغاز جنگ ۱۲ روزه ایران را غافل گیر کرد؟”، یورونیوزفارسی، parsi.euronews.com.

- نوروزی، رسول (۱۳۹۳)، “رئالیسم تهاجمی”، پژوهشکده باقرالعلوم، Pajoohe.ir.

- هراتی، فریدون (۱۴۰۱)، “تبیین رفتار اسرائیل در قبال جمهوری اسلامی ایران براساس رویکرد نئورئالیسم”، مجله بین المللی پژوهش ملل، شماره ۸۳.

- هرسنی، صلاح الدین (۱۳۸۹)، “تئوری نئورئالیسم تهاجمی در سیاست بین الملل”، S-harsani.blogfa.com.

- یورونیوز فارسی (۲۰۲۵)، “پیش بینی مقام اسرائیلی: نخستین جنگ سایبری تمام عیار به زودی در خاورمیانه رخ می دهد”، parsi.euronews.com.

References:

- Alam, Faridul (2025), “How AI Shaped the Iran-Israel 12-day War”, thedailystar.net.
- Cohen, Raphael S. (2025), “Iran and the Logic of Limited Wars”, RAND, rand.org.
- Dhingar, Jayanti (2025), “Analysing AI Warfare Through Realist Critique of International Law”, <https://www.juwiss.de/64-2025>.
- Ejazi, Ehsan, Ahmadyan, Mahsa (2025),”The Role of Artificial Intelligence in the U.S. Military Strategy in Proxy Wars,2020-2024”, Journal of Advanced Military Studies, Vol. 16, No.2, (doi:<https://doi.org/10.21140/mcu.20251602007>).
- Frankel, Julia, Mednick, Sam (2025),”How Israel Used Spies, Smuggled Drones and AI to Stun and Hobble Iran”, The Times of Israel,timesofisrael.com.
- Jensen, Benjamin (2025),”Ungentle Robots:Israel’s OPERATION Rising Lion and the New Way of War”, CSIS,csis.org.
- Johnson, Dominic D.P., Thayer, Bradley A. (2016), “The Evolution of Offensive Realism”, CambridgeUniversity Press, cambridge.org.
- Khorrami, Nima (2025), “Digital Frontlines: What the 12-day War Revealed about the Evolution of Iran’s Cyber Strategy”, MEI,mei.edu.
- Mirza Ebrahim Tehrani, Mahnaz, Jalali Farahani, Gholamreza (2025),”Technological Analysis of the 12-Day Combined US-Regime War Against the Islamic Republic of Iran:From Strategy to OPERationalStructure”, Journal of Safe City, (doi: 10.22034/ispdrc.2025.2071066.1211).

- Okoli, Chukwuma, Emegha, Ndubisi (2025), "AI and Military Precision in Drones Attack on the Israel-Hamas Conflict". Security Science Journal, Vol. 6, No. 1, (doi:<https://doi.org/10.37458/ssj.3.1.12>).
- Saab, Bilal Y., White, Darren D. (2025), "Lessons Observed from the War Between Israel and Iran", warontherocks.com.
- Sexton, Mike (2025), "AI and the Evolution of Asymmetric Cyber Warfare: Insights from the 2025 Israel-Iran Conflict", trendsresearch.org.
- Steinsson, Sverrir (2014), "John Mearsheimer's Theory of Offensive Realism and the Rise of China", E-International Relations, e-ir.info.
- Valantin, Jean-Michel (2025), "AI at War (5)- Israel, Iran and the New (AI) Way of War", redanalysis.org.
- Yadav, Harsh (2025), "The Invisible Battlefield: Information Operations in the 12-Day Israel-Iran War", Maniha Parrikar Institute for Defence Studies